

DOI 10.26886/2414-634X.8(27)2018.1

UDC 65.012

STRATEGIC GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SECURITY OF AN ENTERPRISE

P. A. Polyakov

Vinnitsa National Technical University, Ukraine, Vinnitsa

The article defines the role of the strategy of providing economic security as an important component of the overall strategy for the development of an industrial enterprise. The importance of improving strategic planning in the general system of managing economic security of the economic entity has been characterized. A number of factors influencing the choice of the strategy of ensuring the economic safety of industrial enterprises are summarized. The classification of existing strategies for ensuring economic security is presented. The set of principles of formation of economic security of the enterprise of strategic direction, which will influence the development and strengthening of the components providing security, is detailed.

Key words: industrial enterprise, economic security, strategy of development, strategic planning, principles of economic security formation.

П. А. Поляков Стратегічні орієнтири розвитку економічної безпеки підприємства/ Вінницький національний технічний університет, Україна, м. Вінниця

У статті визначено роль стратегії забезпечення економічної безпеки як важливої складової загальної стратегії розвитку промислового підприємства. Охарактеризовано значення удосконалення стратегічного планування в загальній системі управління економічною безпекою господарюючого суб'єкта. Узагальнено ряд факторів, що впливають на обрання стратегії

забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. Подано класифікацію існуючих стратегій забезпечення економічної безпеки. Деталізовано сукупність принципів формування економічної безпеки підприємства стратегічного спрямування, що впливатимуть на розвиток та посилення забезпечуючих безпеку складових.

Ключові слова: промислове підприємство, економічна безпека, стратегія розвитку, стратегічне планування, принципи формування економічної безпеки.

Поляков П. А. Стратегические ориентиры развития экономической безопасности предприятия / Винницкий национальный технический университет, Украина, Винница

В статье определена роль стратегии обеспечения экономической безопасности как важной составляющей общей стратегии развития промышленного предприятия. Охарактеризованы значение совершенствования стратегического планирования в общей системе управления экономической безопасностью хозяйствующего субъекта. Проведен обзор ряда факторов, влияющих на избрание стратегии обеспечения экономической безопасности промышленных предприятий. Представлена классификация существующих стратегий обеспечения экономической безопасности. Детализировано совокупность принципов формирования экономической безопасности предприятия стратегического направления, которые будут влиять на развитие и усиление обеспечивающих безопасность составляющих.

Ключевые слова: промышленное предприятие, экономическая безопасность, стратегия развития, стратегическое планирование, принципы формирования экономической безопасности.

Вступ. Вітчизняні підприємства провадять фінансово-господарську діяльність у досить нестабільних умовах функціонування, під впливом багатьох факторів внутрішнього та, особливо, зовнішнього оточення, що безумовно впливає і на забезпечення рівня економічної безпеки. З метою зменшення впливу загроз на підприємстві, в системі менеджменту, повинна бути сформована ефективна стратегія, націлена на забезпечення відповідного рівня економічної безпеки.

Постановка проблеми. Умови ринкового середовища в яких функціонують вітчизняні промислові підприємства вимагають розробки механізмів забезпечення економічної безпеки з метою реалізації цілей ведення фінансово-господарської діяльності, захищеності від потенційних загроз, зростання рівня доходу та конкурентоздатності господарюючого суб'єкта. Система управління економічною безпекою підприємства повинна ґрунтуватися на чітко сформованій стратегії розвитку із забезпеченням можливості коригування виникаючих відхилень у запланованих економічних параметрах та використання адаптивних механізмів функціонування на сучасному ринку суворої конкурентної боротьби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо розвитку економічної безпеки підприємства в аспекті стратегічного управління на сьогодні є досить актуальним, тому їх дослідженням займалося чимало вітчизняних та зарубіжних науковців серед них: Валіков В. П., Виханський О., Губарева О., Гавриш О. А., Захаров О.І., Козаченко Г. В., Македон В., Мунтіян В. І., Орлик О. В., Прус Н., Сак Т. В., Смірная С. М., Франчук В. І., Ярошенко О. Ф. та ін.

Багато наукових досліджень присвячено забезпеченню економічної безпеки підприємства, механізмам протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам, але не всі науковці, досліджуючи дані питання, звертаються до проблематики обрання стратегічних орієнтирів

розвитку економічної безпеки, що вимагає подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою завдання є проведення дослідження стратегічних напрямів забезпечення відповідного рівня економічної безпеки на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення економічної безпеки підприємства потребує розроблення відповідного інструментарію, який надасть можливість підприємству досягти достатнього рівня безпеки в умовах нестабільного ринкового середовища, поставлених стратегічних цілей і переваг у конкурентному оточенні.

Важливим елементом ефективної діяльності підприємства є прийняття правильних управлінських рішень як на тактичному, так і на стратегічному горизонті діяльності, відповідно необхідним є розробка стратегій забезпечення економічної безпеки як частини загальної стратегії підприємства. Стратегії забезпечення економічної безпеки можна умовно виокремити у такі складові:

1. Стратегії підтримання економічної безпеки (нівелювання існуючих загроз, превенції загрозам, компенсації збитку).
2. Стратегії відновлення економічної безпеки (збільшення прибутків, зниження витрат, продажу активів, комплексна стратегія відновлення).

Загальна стратегія підприємства має ієрархічну будову, включаючи бізнес-стратегії та функціональні стратегії, розроблення яких покладається на функціональні відділи підприємства. Якщо загальна стратегія установлює генеральний напрямок розвитку підприємства, то конкурентна стратегія детально регламентує досягнення стійких переваг перед конкурентами та частку кожного структурного підрозділу у розв'язанні завдань підприємства в цілому.

На рівні такого структурного утворення як відділ економічної безпеки керівництвом вирішуються питання пошуку ефективної стратегії у рамках загальної стратегії, яка б концентрувалася на захисті від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, підвищенні рівня економічної безпеки, підтримуючих стратегіях [1, с.144-145].

Важливою складовою частиною стратегічного управління системою економічної безпеки організації є стратегічне планування. Воно повинно бути спрямоване на визначення цілей і вироблення планів довгострокової і поточної діяльності системи економічної безпеки з протидії реальним і потенційним небезпекам і загрозам стабільної роботи та розвитку. Стратегічне планування діяльності системи економічної безпеки включає в себе сукупність основоположних поглядів та ідей на розвиток системи економічної безпеки підприємства з урахуванням можливої трансформації існуючих та появи нових небезпек і загроз для його діяльності та економічної безпеки у найближчій та віддаленій перспективах.

В умовах високої невизначеності процесів, які відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, стабільна робота підприємства значною мірою залежить від його готовності і здатності адекватно реагувати на реальні та потенційні несприятливі фактори зовнішнього і внутрішнього середовища. Це можна зробити тільки за умови ефективного стратегічного управління діяльністю підприємства та його системи економічної безпеки. Стратегічне управління дозволяє не тільки своєчасно реагувати на існуючі небезпеки і загрози, але й також прогнозувати, оцінювати і здійснювати своєчасну підготовку до тих небезпек і загроз, які можуть виникнути у найближчій та віддаленій перспективі. Це обумовлено тим, що система економічної безпеки має складну структуру, яка складається із значного числа зовнішніх і внутрішніх суб'єктів, а також має матеріально-технічну базу і

використовує складні технології, форми і методи роботи з протидії небезпекам і загрозам для діяльності підприємства. Для того, щоб організувати ефективну діяльність системи економічної безпеки, необхідно вирішити низку складних завдань щодо створення механізмів управління і взаємодії. Це досить складне комплексне завдання, вирішення якого потребує певного часу і матеріальних витрат, а також відповідної підготовки фахівців системи економічної безпеки, керівників і всього персоналу підприємства [2, с. 273-274].

В аспекті національної економіки модель стратегічного планування економічної безпеки доповнена такими процедурами: визначення пріоритетності сфер економічної безпеки національної економіки: політична, економічна, соціальна, духовна; розподілення загроз на сфери економічної безпеки національної економіки; визначення пріоритетності загроз економічній безпеці національної економіки за кожною зі сфер; використання програмно-цільового методу в системі стратегічного планування економічної безпеки [3].

Варто виокремити ряд факторів, що впливають на обрання стратегії забезпечення економічної безпеки промислових підприємств ціленаправленої на її розвиток:

- суперечливість та нечіткість вхідної інформації;
- наявність кількісних та якісних показників;
- обмежені часові інтервали вхідної інформації;
- складна функціональна залежність вихідної змінної від вхідних параметрів;
- значний перелік факторів зовнішнього середовища, політичних та економічних чинників, що безпосередньо чи опосередковано впливають на вибір стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства;

– високий рівень відповідальності за прийняття управлінських рішень щодо обрання стратегії забезпечення економічної безпеки на базі вибраної методології.

Під час моделювання вибору стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств виникає потреба у використанні математичного апарату, що позбавлений недоліків економетричного підходу і надає змогу розглядати процес вибору стратегії за відсутності достовірних даних, неповної статистичної інформації, складних функціональних залежностей між його складовими [4].

Існують різноманітні стратегії забезпечення економічної безпеки, зокрема:

- системного планового забезпечення;
- швидкого реагування;
- інституціоналізації та послідовного зміцнення;
- комплексного гарантування;
- відшкодування збитку;
- раптового реагування;
- сегментованого забезпечення;
- часткового врахування;
- делегування функцій [5, с. 220].

Важливим для діяльності кожного машинобудівного підприємства є визначення принципів формування економічної безпеки стратегічного спрямування, зокрема:

1. Системність побудови. Управління економічною безпекою підприємства має будуватися як єдина взаємопов'язана сукупність елементів, що забезпечують ефективну розробку і реалізацію управлінських рішень. Формування такої системи передбачає чітку ідентифікацію і взаємозв'язок цілей і завдань управління, його об'єктів і суб'єктів.

2. Інтегрованість із загальною системою управління підприємством. Цей принцип визначається тим, що управління економічною безпекою здійснюється безпосередньо через зміну бізнес-процесів у сфері управління фінансами підприємства.

3. Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства. Реалізація даного принципу забезпечується виходячи з філософії розвитку підприємства, що визначає найважливіші стратегічні параметри економічного зростання підприємства і формування системи захисту його пріоритетних економічних інтересів в довгостроковій перспективі.

4. Комплексний характер управлінських рішень. Усі управлінські рішення у сфері забезпечення захисту економічних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз тісним чином взаємопов'язані і чинять певну дію на результати його економічної діяльності. У деяких випадках ця дія може мати суперечливий характер. У зв'язку з цим управління економічною безпекою повинно розглядатися як комплексна система, що управляє, забезпечує розробку взаємозв'язаних, збалансованих і взаємозалежних управлінських рішень.

5. Високий динамізм управління. Встановлено, що управлінські рішення щодо забезпечення економічної безпеки, розроблені в попередніх періодах, часто не можуть бути використані повторно на подальших етапах економічного розвитку підприємства. Управлінню економічною безпекою має бути властивий високий динамізм реагування на несприятливу дію чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

6. Варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Підготовка кожного управлінського рішення у сфері

забезпечення економічної безпеки підприємства має враховувати альтернативні можливості виконання рішень.

7. Адекватність реагування на окремі загрози економічним інтересам. Введення відповідних механізмів нейтралізації загроз економічної безпеки підприємства має виходити з реального рівня загрози і бути адекватним за витратами на її усунення.

8. Адаптивність сформованої системи економічної безпеки. Застосовувана система забезпечення економічної безпеки підприємства має бути гнучкою, такою, що адаптується до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища, а також до виникнення нових інтересів і нових видів загроз.

9. Ефективність управлінських рішень, що приймаються. Враховуючи, що встановити ефект від управління економічною безпекою в грошовому вираженні часто доволі складно, оцінка ефективності окремих заходів може мати порівняльний характер.

10. Законність управлінських рішень, що приймаються. Використання цього принципу управління економічною безпекою підприємства передбачає, що вся система отримання необхідних інформативних даних, а також механізмів забезпечення захисту від загроз повинна мати легітимний характер [6, с. 13-14; 7].

Висновки. До формування та впровадження стратегії економічної безпеки повинні бути залучені досвідчені фахівці, зайняті в стратегічному управлінні підприємством. Стратегія нами визначається як сукупність процесів з метою отримання поставлених цілей, зокрема через заходи, що можуть виконуватися виокремленими підрозділами на підприємстві або призначеними відповідальними фахівцями. У системі управління економічною безпекою підприємства з метою реалізації стратегічних орієнтирів розвитку управлінським персоналом, повинна приділятися значна увага таким елементами управління як

плануванню та прогнозуванню. У стратегії забезпечення економічної безпеки мають бути чітко визначені заходи із недопущення зовнішніх та внутрішніх загроз, заходи із подолання наслідків у випадку впливу окремих загроз на економічну безпеку. Для розробки стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства відбувається аналіз великої сукупності факторів та показників, що визначають економічну стійкість господарюючого суб'єкта.

Література:

1. Гавриш, О.А., Черняк, Г.М. (2016). Розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств енергетичної галузі. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, 13, 143-149.
2. Захаров, О.І. (2012). Стратегія економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*, 2, 272-282.
3. Губарева, І.О. (2015). Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Актуальні проблеми економіки*, 6, 122-129.
4. Черняк, Г.М. (2016). Механізм вибору стратегії забезпечення економічної безпеки енергетичних підприємств. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*, 3. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z>
5. Васильців, Т.Г. (2012). *Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія*. Львів, Арал, 386.
6. Валіков, В.П., Македон, В.В. (2017). Економічна безпека підприємства в концепті процесного управління. *Нобелівський вісник*, 1 (10), 12-22.

7. Кириченко, О.А., Захаров, О.І. (2012). *Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи*. Київ, Дорадо-Друк, 412.

References:

1. Havrysh, O.A., Cherniak, H.M. (2016). Rozroblennia stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpryemstv enerhetychnoi haluzi [Development of a strategy for providing economic security to energy companies]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»* [Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"], no. 13, 143-149. [in Ukrainian].
2. Zakharov, O.I. (2012). Stratehiia ekonomichnoi bezpeky pidpryemstva [The strategy of economic security of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav* [Scientific herald of Lviv State University of Internal Affairs], 2, 272-282. [in Ukrainian].
3. Hubarieva, I.O. (2015). Formuvannia stratehichnykh oriientyriv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Formation of strategic guidelines for ensuring the economic security of the national economy]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Actual problems of the economy], no. 6, 122-129. [in Ukrainian].
4. Cherniak, H.M. (2016). Mekhanizm vyboru stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky enerhetychnykh pidpryemstv [The mechanism of choosing a strategy for ensuring the economic security of energy enterprises]. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika»*, no. 3. <http://www.economy>. [in Ukrainian].
5. Vasylytsiv, T.H. (2012). *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpryemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and mechanisms of provision]: monohrafiia. Lviv, Aral, 386. [in Ukrainian].

6. Valikov, V.P., Makedon, V.V. (2017). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v kontsepti protsesnoho upravlinnia [Economic security of the enterprise in the concept of process management]. *Nobelivskyi visnyk* [Nobel Bulletin], no.1 (10), 12-22. [in Ukrainian].
7. Kyrychenko, O.A., Zakharov, O.I. (2012). *Ekonomichna bezpeka sub'ektiv hospodarskoi diialnosti v umovakh hlobalnoi finansovoi kryzy* [Economic security of economic entities in the context of the global financial crisis]. Kyiv, Dorado-Druk, 412. [in Ukrainian].